

Musikkverksted i musikkskolen – stikkord/ momenter til oppfølging

Det gis ingen fasit - dette er å betrakte som noen momenter til videre diskusjon blant kulturskolens lærere i etterkant av verksted/seminar fra DRIVHUSET. Listen over oppvarmingsøvelser er kun ment som huskelapp for de øvelsene som først har vært prøvd ut i praksis.

Musikkverksted brukes her som fellesbetegnelse på komposisjons- og improvisasjonsverksteder der man i fellesskap prøver ut gruppas rytmiske og klanglige muligheter, utforsker et musikalsk materiale, bygger musikalske forløp, og ikke minst setter elementene sammen til ett eller flere verk som presenteres på en konsert.

Introduksjon: Rammebetingelser - skalering av prosjekter:

Rammebetingelsene er avgjørende for ethvert musikkverksted. Planlegg gjerne ditt neste prosjekt i forhold til følgende overskrifter. Husk at selv om du kan trene deg selv til å bli flink leder så er den enkleste måten å forbedre kvaliteten på det hele å bedre rammebetingelsene som hvor mange deltakere pr. gruppe, hvor mange resurspersoner i forhold til deltakere. Samtidig bør man være optimistisk og modig i forhold til hva

A) Hvem?:

Musikkverkstedet er en fleksibel metodikk som kan settes ut i livet med både store og små grupper, med ulik alder og instrumentkunnskap, med eller uten eksterne musikere, komponister, dirigenter, verkstedsledere etc. Her er noen eksempler på modeller:

A) Liten gruppe satt sammen av én lærers elever - f.eks 7 pianoelever, 12 sax-elever etc. Foreldrene informeres om at man setter av et visst antall spilletimer (f.eks. 4 - 5 timer) til verkstedsarbeid, og at resultatet blir å høre på en elevkonsert. Modellen kan med fordel bygges ut slik at læreren får jobbe sammen med én eller flere resurspersoner - en komponist, solist, verkstedsleder, eller et lite ensemble.

B) Flere instrument-grupper jobber parallelt og lager innslag til én og samme konsert.

C) Sammensatte grupper på ca. 20 elever basert på påmelding fra alle elever på en musikkskole.

Planlegges og ledes av et prosjektteam bestående av noen av skolens lærere, evt. med eksterne resurspersoner i tillegg.

D) Prosjektuke der samtlige av skolens elever og lærere deltar og lager en stor festkonsert med flere innslag laget av ulike grupper. Ledes av et prosjektteam bestående av skolens egne resurspersoner i samarbeid og samspill med et eksisterende ensemble som evt. også spiller eget repertoar på konserten.

B) Tid:

Ekstremt korte prosjekter kan være gøy på grunn av intensiteten frem mot konserten. Dersom man bruker mer tid på prosessen og har gjentatte verkstedserfaringer, blir overføringsverdien til den vanlige musikkopplæringen og ensemblespill større. Interne prosjekter med samlinger spredt over ca 3 uker med en liten konsert til slutt fungerer fint. Tilsvarende tid konsentrert i to helger kan også fungere. Lengere prosjekter kan være flott, særlig i de tilfeller der man lager bredere samarbeid mellom flere samspillgrupper og flere lærere/instruktører, evt. tverrfaglig integrering med billedkunst eller bevegelse/drama og bruk av eksterne kunstnere/musikere.

C) Rom:

Det trengs ett stort hovedrom + minst to grupperom der smågrupper kan trekke seg tilbake og øve uforstyrret. Ved plassnød kan man også ta i bruk korridorer og trappeganger til korte små-øvinger. Smågrupenes størrelse må nødvendigvis variere, men om man ønsker at alle skal være aktivt med i det kreative fungerer det vel best om det bare er 3 - 5 elever på hver gruppe.

D) Instrumenter: Hovedinstrument benyttes så langt det går, men til prosjekter med mange pianister, organister - og til en viss grad også sangere og gitarister bør det finnes et utvalg ekstra instrumenter - gjerne noen av alle kategorier: streng, blås, slag og el. Særlig gunstige instrumenter: trommer, log-drum (kassetrommer), regnstav, symbaler/gonger(m-stativ), tempelblokker(m.stativ), et godt utvalg av stikker og myke køller, stavspill: xylofoner, metallofoner og løse klangstaver. Morsomme selv-lagde instrumenter - elektriker-rør, Hurre, slappstick, monokord, vanntromme etc.

D) Konsert ?

Et musikkverksted må avsluttes med en eller annen fremføring/ presentasjon/ innspilling/ konsert. Det kan gjerne være svært uformelt - man spiller for andre elever på musikkskolen, eller lager en "hentekonsert" for foreldre , eller arrangerer en skolekonsert i en midt-time på en skole i nærmiljøet. Musikkverksteder med prosjektkonserter har vist seg å ha stor betydning for rekruttering til musikkskolen.

Praksis:

1. Øvelser i sirkel - etablering av gruppe

Ved starten av et musikkverksted er det vanlig å kjøre en del samtlende øvelser basert på at alle står i en ring på gulvet. Hensikten er å samle konsentrasjonene og utvikle en generell god atmosfære i gruppen, der man bygger ned sjenanse, og stimulerer deltakerne til å tørre å bidra med egne ideer inn i gruppen. Det er viktig å komme raskt igang med praktiske øvelser uten snakk. Dersom det overhodet skal sies noe før man setter igang, kan man nevne at man for å komponere trenger å ha et orkester, og at oppvarmingsøvelser er trening i det å være et orkester. Komposisjonsverkstedene krever faktisk mer enn det som tradisjonelt sett har vært orkester-disiplinen - (hold kjeft, les noter og følg dirigenten). I et komposisjonsverksted skal vi jo få deltakerne til å tørre å være skapende selv. Den som skal lede et komposisjonsverksted bør ha ulike øvelser på repertoaret, slik at man kan improvisere frem en rekkefølge alt ettersom hvordan gruppen svarer. Øvelser som går i flere etapper med stigende vanskelighetsgrad er fine. Hvilke øvelser som fungerer varierer. Kanskje holder det med en eller to øvelser før man går videre. Kanskje kan man holde på en hel dag med øvelser.

Følgende opplisting er ikke noen utfyllende oppskrift, men kun stikkord for å huske det man selv har vært med på. Rekkefølge og utvalg av øvelser vil aldri bli den samme to ganger.

Herme-oppvarming: La gruppen herme alt du gjør - f.eks. snu håndflater, suselyd med håndflater, klappe med 1,2,3,4, og 5 fingre, holde felles rytme med: lårklapp, klapp, knips, knips. treffe på likt med ett klapp, stemmelyder - spørsmål-svar.

Bevegelser i rommet: Triangel-øvelsen (lik avstand til to "utvalgte"), myldre/frys-øvelser (gi nye instruksjoner i hver stopp) hilse-øvelser, sang fra vegg til vegg (sterk/svak), "Den stumme leder den blinde".

Sende rundt: klapp (ta rundetida!), klapp + tramp hver sin vei, prøv klapp i rytme(r), sende ting, sende bevegelser , "addisjon"(repeat until new instruction), mime-oppgave: send en veps rundt

Navn: Leker/øvelser som involverer navn er spesielt fint der man ikke kan hverandres navn.

"Fingers", "Si navnet ditt og alle hermer"

Konsentrasjons-leker: Zip-zap-boo!, Accra: (en, to, og en og to og tre!)

Sprøyt: Noen leker som er helt sprøyt gjerne kan være fint i noen grupper bare for å få folk til å le og slappe av: Elg-leken (all teller til åtte, elg pekes på på 8. slag - husk gevir-risting!), Plipp/plopp, Singin' in the rain/Arootatah,

Sang / dans: En tilsvarende avslappet stemning kan oppnås ved å rett og slett lære bort en afrikansk sang/dans: Kriko Mambo, Å sim-sim, Kalo-kalo, Å Wennee-makko-le. Norske varianter er like

brukbare: Per Spellmann med utelatelse av ord f.eks.

Danse-oppgaver: Lage skulpturer: publikum lukker øynene, mens gruppe på fire improviserer en skulptur-gruppe uten å snakke sammen. Fortellende dans/miming - gjør dagligdags bevegelser om til dans - f.eks lukke opp en dør, pusse tenner, henge tøy, kjøre bil etc.

Rytmer / rytmekor: Del sirkelen i fire og gi hver gruppe en verbal-rytme å holde igang, vær dirigent og skru av-og-på de ulike gruppene, del ut nye rytmer, eller la gruppene finne egne rytmer. La en elev dirigere.

Tellingsoppgaver: ulike sirkler, treffe på ulikt sted i takten, muskk til 7 + stopp.

Finne på etter tur: Lederen finner på en kort frase (f.eks basert på fire slag) - alle hermer, deretter finner nestemann på noe, alle hermer osv.rundt sirkelen

Spørsmål / svar: Jamo-jamo? Jah! / Alieni, alieni? Sam-sam koa!

Kontrollmekanismer: dirigent (f.eks i to grupper med kort/lange lyder) avtalte tegn, telling, terning(?) m.m.

2. Instrumentene ut til folket!

- Det er mange måter å gå fra oppvarming til samspill - å lage en instrumentalversjon av noe man nettopp har sunget og klappet er en fin vei inn, men blir så spesifikk for hvert tilfelle at det ikke er så mye å skrive om i generelle vendinger.

-

Strategi 1 - fra kaos til orden

Alle henter instrumenter - egne eller lånte - og setter seg i sirkel. Nå skal vi jobbe med ulike grunnleggende systemer for hvordan vi starter og stopper, teste ut noen ytterpunkter i klang og samspill.

1. Tren start og stopp på signal (KELE (svar: kele)FILA (svar: fila) SAVVA! (alle spiller)).
2. Prøv å sende kort lyd rundt sirkel, lang lyd rundt, fritt valg osv.
3. Gjenta øvelsen med rytmer / rytmekor med alle sammen, - alle finner seg sitt RIFF - dirigenten setter inn og ut.
4. Styrt improvisasjon: Sett igang et riff / en akkord, del ut noen oppgaver til enkelte instrumenter. La tegn 1 bety "Du spiller komp." og tegn 2 betyr "Du spiller solo". Særlig fin hvis noen stiller med egne instrumenter / korpsinstrumenter.
5. Vis eksempel på å styre musikken med avtalte tegn/regler: Gong-alle klokkespill to slag-triangel tre slag, alle sammen ett,sterkt slag. Prøv også at grupper av instrumenter følger hverandre: Etter gongen spiller både piano og kastanjetter som i sin tur "trigger" to instrumenter hver.
6. La deltakerne finne på én instruksjon/regel hver. alternativt: ta ut fire utvalgte som får bestemme. En instruksjon kan gjelde alle instrumenter, eller bare ett. Det kan være en instruksjon som skaper nye hendelser, eller bare modifierer eksisterende elementer.
7. Del opp i flere små-grupper og send dem hver til sitt med spesifikke oppgaver

Strategi 2 - fra orden til mangfold (og kaos?)

1. Ikke del ut mer enn ett instrument om gangen - (eller evt. Del ut til instrument-gjenger med like instrumenter og like oppgavetr) diskuter underveis hvordan man spiller på ulike instrumenter, og hva som kan være "kult" å finne på med det utvalgte instrument. Demonstrer gjerne at en klang-stav kan brukes til lange, korte og mellomkorte lyder, kan spilles med begge endene av kølla osv.

2. Alternativt kan man gjøre øvelser der alle får samme instrument f.eks pinner, eller klangstaver. Så deler man i smågrupper og lager man noe på disse enkle instrumentene først, spiller så for hverandre (dermed får de idéer fra hverandre) deretter går man i smågrupper igjen, men denne gangen med alskens andre instrumenter, for å oversette det første man lagde til andre instrumenter.

3. Enkle komposisjonsoppgaver

Deling i mindre grupper. Hver gruppe får en svært, svært enkel oppgave i første omgang - av typen:

- a) lag en fast rytme som dere klarer å gjenta om og om igjen (kall det riff /groove /loop /ostinat)
- b) lag en kort melodi med bruk av fire-fem navngitt toner
- c) lag en stemningsfull introduksjon med svevende klanger uten fast puls
- d) lag en musikalsk "overraskelse"! - et sjokkerende avbrudd

4. Montering i plenum

Hvordan sette sammen ulike musikalske biter til større komposisjoner.

Spill igjennom alle stykkene. Spør elevene om hva de hører, og om hvilke stykker som ligner på hverandre. Kan de spilles samtidig? Kan stykkene overlappe hverandre?

En viktig ting er å binde alle bidragene sammen til et helhetlig stykke.

Tips1: SIGNALER Dersom det er sterke signaler i ett stykke kan det brukes til å starte musikalske hendelser i de andre gruppene.

Tips 2: GJENTAGELSER En gruppe som har laget en veldig kort bit musikk kan få spille den flere ganger - f.eks, helt først og helt sist - gir fin form på helheten., eller til og med som et "Rondo-prinsipp" hvor man får : A B A C A D A.

Tips 3: KUTT NED Dersom noen har laget en altfor lang og intrikat greie som de nesten ikke klarer å huske - vær brutal og si at vi tar bare den biten som de er mest sikre på og kutter bort resten. Lag heller variasjoner over en kortere bit, enn masse nytt stoff.

Tips 4: BRUK ALLE Dersom noen har laget noe som fanger, f.eks en flott rytme, så er det fristende å la hele orkesteret lære seg den rytmen, slik at det på ett tidspunkt TAR AV med hele orkesteret som spiller løs med liv og lyst. Det gir en egen tilfredsstillelse med felles HØY orkesterlyd, hvor alle føler at de deltar og kan slappe av og vite at de ikke gjør noe "feil".

Tips 5: TUTTI-ELEMENTER Dersom dere har en masse stoff fra enkeltgrupper, men savner noe samlende, kan man ganske enkelt sette sammen noe helt nytt og effektfullt i plenum som det siste man gjør før konserten - kanskje kan slike tutti-signaler brukes som introduksjon, som overgang mellom grupper, eller som avslutning. Det kan være så enkelt som et fløytesignal etterfulgt av et visst antall unisone korte smell fra hele orkesteret - et kort rytmisk motiv, eller en liten frase - gjerne hentet fra ett av småstykkene.

Revidert mars 2023 av Jon Halvor Bjørnseth, Drivhuset, <http://drivhuset.org>